

LÄÄNEMERI ALGAB KODUNT

EESTI Loodus

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 6,90 €

Märts-aprill 2/2025

AASTA LOOM

Põtrade arvukus
pigem väheneb

TEHISMÄRGALAD

Parandavad looduse
seisundit

SUURE-JAANI

Suursugune
kihelkond

LÄÄNEMERI

Muutused tulevad
üha kiiremini

9 770131 586018

- 2 TOIMETAJA VEERG:**
TOOMAS KUKK
- 3 SÕNUMID**
- 8 UUS ALGATUS:** Keskkonnaamet
ajakohastab kaitsealuste liikide
nimekirju
- 10 SEIK:** Sada aastat hiljem
Johannes Piiperi jälgedel.
JUHANI PÜTTSEPP
- 12 MAAILMAMERE
SEISUNDI MUUTUSED**
- 14 LÄÄNEMERI:** Milline tulevik ootab
Läänemerd?
MARILIIS KÕUTS vaatleb kliima
soojenemisega kaasnevaid suun-
dumusi kodusel Läänemerele:
muutused tulevad kiiremini kui
teistel meredel
- 20 LÄÄNEMERE
EUTROFEERUMINE**
- 22 LÄÄNEMERI:**
Vähihaiged loomad Läänemeres
RANDEL KREITSBERG tõdeb, et
Läänemere kalad kõlbavad endi-
selt inimesele toiduks, ent kalad
ise kipuvad rohkem haigestuma
- 28 TEHISMÄRGALA:** Tehismärgalade
toitainerikas sete parandab
põllumaa viljakust
KUNO KASAK ja MARGIT KÕIV-
VAINIK jagavad kogemusi, kuidas
rajada puhastuslodusid ja kasuta-
da kogunenud setteid
- 32 TEGUTSE TEADLIKULT:**
Läänemere vee soojus varieerub
piirkonniti tugevasti
MARTIN TIKK toob selgust põhjus-
tesse, miks merevee temperatuur
Eestis piirkonniti ja ajaliselt nii
tugevasti erineb
- 34 AASTA LOOM:** Põtrade arvukus ja
selle muutused Eestis
RAUNO VEEROJA annab ülevaate,
mismoodi meil põtru seiratakse ja
kuidas see asurkond end praegus-
ajal tunneb
- 40 METSAKAHJURID:** Üraskid puus
ehk Kas talvine sanitaarraie on
otstarbekas?
KRISTJAN AIT, HEINO ÕUNAP,
KRISTIINA PALM-HELLENURM,
FLOORTJE VODDE ja ARGO
ORUMAA tõdevad, et talvel pole
mõtet üraskite tõttu metsa raiuda:
sellega hävitame üraskite
looduslikke vaenlasi

Foto: Elvin Heinla

Foto: Remo Savisaar

Foto: Remo Savisaar

- 44 POSTER:** Eesti Looduse
fotovõistluse taimefoto
peaauhind; GETRIIN TÖLL
- 46 INTERVJU:** Keskkonnatoksiko-
loogiaga puutume kokku parata-
matult. Eesti teaduste akadeemia
peasekretäri ANNE KAHRUGA ves-
telnud TOOMAS KUKK
- 52 SADA RIDA EESTI LOODUSEST:**
Loodus: vaba ja vältimatu.
KARL-MARTIN SINIJÄRV
- 54 EESTI KIHELKONNAD:** Suur-
sugune Suure-Jaani kihelkond
- 64 TUNNE LOODUST:** Kes on teinud
sõrajälgi?
PIRET PAPPEL annab nõu, kuidas
eristada kodumaiseid suuri loomi
tegutsemisjälgedega järgi
- 66 HUVITAV AVASTUS:** Ultraviolet-
kiirgusest tingitud fotoluminest-
sents lagritsal
GRETE NUMMERT-MEISTER,
KARMEL RITSON ja KRISTEL
NEMVALTS selgitavad põhjusi,
miks nii mõnigi loom helendab
- 68 TEADUSLUGU:** Viktor Masing 100.
Teadlane, õpetaja, kolleeg
ELLE ROOSALUSTE meenutab üht
möödunud sajandi suurimat Eesti
loodusteadlast, kelle tegevuse
mõju tunnetame nüüdisajagi
- 72 EESTI RAAMAT 500:** Juhan Kun-
der ja taimeteaduse eestikeelne
sõnavara
TOOMAS KUKK tõdeb, et kunagise
koolmeistri tähtsust nüüdisaegse
terminoloogia kujundajana tuleks
rohkem meenutada
- 74 RAAMATUD**
- 76 IN MEMORIAM:**
ARNOLD RÜÜTEL,
JÜRI MARTIN,
MATI LAANE,
INNO SALASOO
- 78 LIHTNE KÜSIDA**
- 79 RISTSÕNA**
- 80 SÜNNIPÄEVAD**
-
- ESIKAANEL:**
Liivatüll
- Kaanefoto:
Arne Ader

Foto: Tiit Rööp

RAHUTUTEL AEGADEL

VAATAME ROHKEM TAGASI

Tänavu on eesti raamatu 500. aastapäev. Tähtpäeva tähendust mõistame pärast pikka mõtisklust ja võibolla tekitab see ka ängi, isegi arusaamatust. See on täiesti tajumatult pikk aeg, mida on raske oma igapäevase ajaarvamisega sobitada. Tähtis on siinkohal uuesti meenutada eestikeelse terminoloogia loomist. Meie toimetuse kajastab olulisi kirjandusteoseid, mis on tublisti mõjutanud Eesti loodustoolist kirjavara, raamatuaasta rubriigis.

Tänavu möödub sada aastat loodusteadlase Viktor Masingu sünnist ning 24 aastat tema surmast. Masingu mõju Eesti loodusteadusele on laialdane. Ma pean ka ennast Masingu õpilaseks: meelde tulevad tema taimeanatomia loengud ja esimene eksam esimesel kursusel ülikoolis. Me ei pruugi Masingu nime iga päev meenutada, kuid vähemasti terminoloogia loomisel tuleb ikka tema nime ja panust meenutada.

Toome siin esile ka farmaatsiaprofessor Alma Tominga, kelle sünnist möödub tänavu 125 aastat. Esimene eesti soost naisakadeemik on jätnud märkimisväärse jälje Eesti taimeteaduslike sugemetega farmaatsiasse: tema kirjutatud on näiteks teos „Farmakobotaanika“, millest saab muu hulgas juhiseid, kuidas mikroskoobi abil drooge eristada.

Seekordse numbri põhiteema on Läänemeri. Tean omast käest, et see pole kuigi huvitav valdkond, aga paraku peame oma kodumerega tegelema. See on enim reostunud, keskkonnamuutustele valla meri, kuid mõneti meist eemal, sest oleme maismaaelanikud, ja meri jääb meist paratamatult eemale. Siiski peame rohkem mõtlema ka mere peale!

Rubriigis „Eesti raamat 500“ olen esimesena meenutanud Juhan Kunderi botaanikaõpikut, „Taimede riik“ (1871). Tagantjärele ei saa me kahjuks Kunderi enda mõtteid ja püüdeid teada, aga kujutan elavalt ette, kuidas ta võttis vastutuse kanda hoolt eestikeelse sõnavara loomise eest. Sõnu on ju vaja, mis seal ikka, loon need! Vastutust kanda ongi oluline.

Sageli on mu käest küsitud, mida teha keskkonnaängiga: me näeme, kuidas keskkonna seisund muutub iga päev kehvemaks, käib Ukraina sõda, suurriikidel on ambitsioonid jne. Käis külas kunagine toimetaja ja kurtis, et tahaks selgemat, kindlamat elu. Paraku ongi kõik ebaselge, mis ei tähenda, et me ei võiks optimistlikult tulevikku vaadata!

toomas kukk

EESTI LOODUS

76. aastakäik Nr 2, märts-aprill 2025

Toimetuse aadress:
Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:
Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: **MTÜ Loodusajakiri**
Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Loe veebist:
Eesti Looduse värsked artiklid leiab ka veebist www.eestiloodus.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2025

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse rahastusel

Trükitud trükikojas Printall

Trükitoode
4041 0820

PEFC Certified
This product is from
sustainably managed
forests and controlled
sources
www.pefc.org

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)